

О. В. Ольшанський,
доктор економічних наук,
ORCID 0000-0002-1888-7653,

М. Д. Крамчанінова,
кандидат економічних наук,
ORCID 0000-0002-0129-8166,
e-mail: mdnarmania@gmail.com,

*Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля, м. Сєвєродонецьк*

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. В умовах відкритості зовнішньоекономічного курсу, пандемія стала однією з головних причин зниження рівня глобальної економічної безпеки, що неминуче позначається на основних принципах організації роботи більшості підприємств різних сфер діяльності по всьому світу.

Малі та середні підприємства є одним із основних рушіїв економіки країн, джерелом інновацій та простим способом інтеграції економік до світової глобальної мережі торгівлі. Вони здатні генерувати зайнятість та надавати поштовх економіці, додаючи вартість до загального виробництва. У більшості економік світу доля малих та середніх підприємств (МСП) сягає від 70 до 80%.

Останнім часом через спалах COVID-19 компанії стикаються з безпрецедентними негативними наслідками для свого бізнесу, що порушує економічну діяльність та підсилює тенденції, які зародилися на тлі економічного протистояння між такими державами як США та Китай.

На ринках, що розвиваються, малі та середні підприємства, створюють 7 із 10 офіційних робочих місць. Оскільки пандемія все ще розгортається в усьому світі, це актуалізує низку складних завдань, що стоять перед МСП: застосовуючи заходи жорсткої економії, вижити в умовах кризи і зміни торговельно-виробничої конфігурації та при цьому продовжувати забезпечувати працевлаштування економічно активного населення.

Аналіз публікацій за визначеною темою. Різні аспекти забезпечення економічної безпеки малих та середніх підприємств, зокрема в контексті пандемії та економічного спаду досліджували Г. Козаченко, М. Денисенко, І. Вагнер, С. Земцов, Г. Рудько, А. Бартік, М. Бертран, М. Шафи та інші вітчизняні та іноземні науковці. Однак затяжний глобальний характер пандемічної загрози продовжує створювати додаткове навантаження на соціально-економічний фон, що її супроводжує, ускладнюючи процеси забезпечення економічної безпеки МСП по всьому світу. Такий сценарій розвитку подій спонукає до подальших досліджень, спрямованих на оптимізацію діяльності малих та середніх підприємств в умовах пандемії та пошуку нових рі-

шень, які допоможуть МСП бути більш ефективними та стійкими до кризових явищ.

Метою статті є розгляд причин проблем та викликів, з якими стикаються малі та середні підприємства в результаті спалаху пандемії COVID-19, і визначення шляхів та рекомендацій у сфері політики, які допоможуть МСП підтримувати достатній для орієнтування в мінливих умовах рівень економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу статті. На сучасному етапі економічного розвитку будь-якої країни ключовим питанням є її активна участь у міжнародному поділі праці та гармонійна інтеграція національного виробництва у світове господарство. Це ставить перед урядами країн складні завдання, пов'язані із забезпеченням економічної безпеки та прискореного стійкого розвитку середнього і малого підприємництва, здатного підтримати конкурентоспроможність національного виробництва на світових ринках.

У сучасних умовах одним із головних чинників впливу на формування стійкості економічного розвитку МСП та забезпечення належного рівня економічної безпеки виявився фактор стрімкого розповсюдження пандемічної загрози COVID-19.

Останніми роками об'єми світової торгівлі та інвестицій різко впали [1-2], оскільки у відповідь на пандемію відбулись істотні зміни у життєдіяльності багатьох держав світу. Заходи боротьби з пандемією COVID-19 призвели до безпрецедентних економічних потрясінь, які супроводжуються банкрутством і закриттям значної кількості підприємств.

Як продемонструвала криза пандемії COVID-19, малі та середні підприємства (МСП) виявилися найбільш вразливою частиною економічної бази багатьох країн. За даними World Bank їх частка становить близько 90% підприємств і більше 50% зайнятості в усьому світі [3]. І тепер вони зіткнулися з економічними наслідками пандемії COVID-19. Порушення в цьому сегменті мають великі соціальні та економічні наслідки і призводять до втрати нематеріального капіталу, навичок та інноваційного потенціалу.

Безумовно, фірми будь-якого розміру, великі та малі, страждають від наслідків пандемії. Але, за умови зменшення попиту, продажі МСП мають схильність скорочуватися більше, ніж у великих фірм, діючих в тому самому секторі. Цілком зрозуміло, що проблеми МСП, спричинені пандемічною загрозою, різняться залежно від країни і галузі. Існують значні відмінності у результативності діяльності фірм в залежності від регіонів та секторів економіки. Наприклад, значна частина сектору цифрової індустрії майже весь час успішно працювала. Ще на початку пандемії різке падіння виробництва у реальному секторі викликало суттєве зменшення попиту на цифрове виробництво та послуги, але, разом з тим, через необхідність роботи на дистанції, попит на цифрову інфраструктуру суттєво зріс. Що стосується секторів, які залежать від контактів та взаємодії людей, таких як індустрія туризму, послуг та транспорту, де попит був додатково скорочений через зменшення мобільності та туристичної діяльності – вони зазнали значних ударів кризи та досі залишаються пригніченими.

Ще одним слабким місцем економічної безпеки МСП в пандемічний період виявилася стійкість ланцюгів створення вартості. Багато підприємств зіткнулися з необхідністю впоратися з нестачею поставок спричиненою закритими кордонами та скороченням виробництва. На додаток до утруднення пропозиції, падіння попиту охопило і виробничу частину сектору: ланцюги поставок у багатьох секторах були порушені і, в свою чергу, уповільнили або зовсім зупинили виробництво більшості країн. Тож криза COVID-19 наголосила на стратегічному значенні гнучкості ланцюжків доданої вартості і на думку багатьох експертів їх можна зміцнити за рахунок збільшення диверсифікації та часткового повернення до регіональних ланцюгів постачання. Однак існує ризик прийняття стійкого політичного стимулу щодо підтримки тенденції повного рещорингу виробництва з подальшою перевагою протекціоністських настроїв, які можуть суперечити потребі дотримуватись концепції глобального стійкого розвитку [4].

Пандемія також актуалізувала питання необхідності більш широкого цифрового доступу та значно прискорила процеси глобальної цифрової трансформації економіки. Криза COVID-19 дуже ясно показала, що занадто багато МСП залишилися позаду технологічної інтеграції, яка стрімко розвивалася в бізнесі та суспільстві, у той час як сучасні цифрові технології здатні підтримувати бізнес-операції на якісно іншому рівні.

Доступ до Інтернету і цифрових технологій став найважливішим фактором трансформації бізнес-процесів на багатьох підприємствах. Відеоконференції, онлайн-трансляції і доставка додому стали новим рішенням, що дозволяє утримати бізнес на плаву [5]. Онлайн-навчання, професійне спілкування, а також доступ до ринків електронної комер-

ції без адекватної цифрової інфраструктури – неможливі.

Фірми, діяльність яких дозволяє впровадити таку стратегію мають можливість скоротити ряд витрат, пов'язаних з роботою фізичного офісу. Дистанційна робота та гнучкий графік також сприяє підвищенню ефективності використання людських ресурсів. І, як зазначено у статті [6], цифрова трансформація у сфері праці повинна однозначно корелювати зі змінами в системі освіти, з орієнтацією на підготовку кадрів відповідного професійно-кваліфікаційного рівня.

Зважаючи на те, що згідно з джерелом [7] економічну безпеку господарюючих суб'єктів визначає своєчасна можливість доступу до матеріальних і фінансових ресурсів, ефективна організація структури виробництва і управління бізнесом, рівень людського капіталу, раннє виявлення та усунення бізнес-ризиків – необхідно підтримувати постійну увагу до забезпечення доступу до матеріалів, інвестицій та навичок. Але для малих і середніх підприємств доступ до фінансів є однією з ключових перешкод для розвитку бізнесу, особливо в країнах, що розвиваються, і на ринках, що розвиваються. У зв'язку з цим близько 50% світових МСП не мають доступу до кредитів. В країнах, що розвиваються, ця цифра може досягати 70%.

МСП в порівнянні з великими корпораціями вважаються менш надійними і значно меншою ймовірністю зможуть отримати банківські позики, ніж великі фірми і корпорації. Причина – брак надійної гарантії виконання своїх зобов'язань за кредитами і наявність заставного забезпечення кредиту з боку підприємців малого і середнього бізнесу. Крім того, підприємці схильні приховувати істинний розмір свого доходу через занадто велике податкове навантаження, коли надання кредиту потребує демонстрації стабільного обороту та прибутку підприємства. У цій ситуації більшість банків віддає перевагу фінансуванню великих компаній. МСП замість цього змушені продовжувати відчувати стійку потребу у фінансуванні, що заважає їх зростанню і обмежує можливості подальшого розвитку.

За умов кризи та нестабільного характеру економічного розвитку, визначити, які саме шляхи забезпечать і підтримають життєздатність МСП, – спільне завдання бізнесу та держави. Особливу увагу слід приділяти необхідності реалізації інструментів фінансової підтримки малих підприємств в найбільш постраждалих секторах економіки, беручи до уваги регіональну економічну нерівність і враховуючи баланс потреб і власних можливостей регіону.

Основні труднощі, з якими продовжують стикатися підприємства, дозволяють узагальнити фактори, що впливають останнім часом на результативність діяльності МСП (табл. 1).

Таким чином, досягнення економічної безпеки та сталого розвитку для МСП розглядає необхідність суттєвого поліпшення фінансового стану ма-

Таблиця 1

Фактори що здатні впливати на результативність діяльності МСП у період пандемії

Загальне погіршення функціонування соціально-економічної системи внаслідок впровадження заходів з протидії пандемії	Складність узгодження заходів, спрямованих на протидію поширенню COVID-19, з пріоритетами економічного розвитку. Зростання загрози економічної безпеки МСП через пандемію
Рівень цифрової інфраструктури	Розвинена цифрова підтримка дозволяє співробітникам працювати віддалено в умовах, коли всі підприємства, включаючи МСП, змушені дотримуватись національних керівних принципів соціального дистанціювання
Стан інфраструктури розвитку малого та середнього бізнесу	Консультативні послуги з реформування нормативно-правових актів, підтримки адаптації фірми до кризи та підтримки нових підприємств. Покращення навичок підприємництва шляхом забезпечення популяризації розвитку підприємництва. Доступні для підприємців, з використанням можливостей безкоштовного, он-лайн навчання, інформаційні кампанії, впровадження програм співпраці великого бізнесу з малим та середнім, проведення оптимізації адміністративних процедур для МСП як основа створення ефективної інфраструктури підтримки підприємництва
Доступ до фінансів	Загальний фіскальний простір і спроможність бюджету у розрізі різних часових періодів у контексті системної підтримки суб'єктів малого та середнього бізнесу є вирішальним фактором забезпечення економічної безпеки МСП в умовах пандемії. Уведення урядом держави дій фіскального і монетарного характеру, завдяки яким можна суттєво прискорити економічну динаміку, дозволить компенсувати втрати бізнесу та уникнути ліквідації або суттєвого зменшення обсягів діяльності МСП
Доступ до технологій та ринку	Активне розгортання інноваційних процесів глобальних технологічних змін дозволяє створювати принципово нові способи забезпечення якості та стійкості ланцюга поставок, збільшуючи при цьому загальну швидкість і ефективність. Національні еліти також повинні сконцентрувати свої зусилля на: – налагодженні довгострокових партнерських відносин та підтримці інтересу провідних учасників світового ринку до розвитку технологічного, виробничого і цифрового потенціалу країн; – розширенні доступу до внутрішніх ринків, шляхом залучення малого та середнього бізнесу до здійснення заходів із соціально-економічного розвитку окремих регіонів та територій
Логістика та ланцюги постачання	Обмеження, що впливають на використання міжнародних ланцюжків поставок, вимагатимуть цифрових рішень, регіоналізації та відповідної модифікації, яка збереже ланцюги відкритими для конкретних регіонів, здатних забезпечити надійну і стійку торговельну підтримку в складних умовах

лого бізнесу. Збереження МСП може зажадати вирішення низки обмежень, що виходять за рамки традиційного розуміння підтримки підприємництва. МСП, щоб пройти через пандемію, можуть знадобитися гранти, а не позики. В якості основного інструменту, враховуючи баланс потреб і власних можливостей регіону, мають слугувати цільові програми фінансової допомоги малому бізнесу в зв'язку з коронавірусом, як наприклад в ЄС і США [9-10]. Ці програми також можуть, за наявності ресурсів, включати мери стимулювання попиту шляхом прямої підтримки домогосподарств. Але не всі уряди мають достатній бюджет для впровадження грантової підтримки. Також варто враховувати, що поєд-

нання обмеженого «фіскального простору» та високого корпоративного боргу є високим ризиком для країн із низьким та середнім рівнем доходу, які раніше вже мали широку практику фінансування попередньої політики економічної експансії шляхом запозичень.

Якщо криза триватиме і надалі, своєчасне надання необхідної підтримки стає критично важливим для економічної безпеки підприємств. У свою чергу, це вимагає швидких зусиль для створення партнерства між бізнесом, урядом і громадянським суспільством у контексті спільної праці над створенням і впровадженням відповідних заходів (табл. 2).

Таблиця 2

Основні заходи, спрямовані на підвищення стійкості бізнесу

На державному та суспільному рівнях	На рівні бізнесу
Підтримка ліквідності для вирішення проблем з грошовими потоками, з метою збереження доходів МСП та підтримки зайнятості. Стимулювання ініціатив щодо переміщення та відновлення національного виробництва. Забезпечення високого рівня цифрового доступу та адекватної цифрової інфраструктури для підтримки: - можливості віддаленої роботи; - широкого впровадження онлайн-навчання; - професійного спілкування та спілкування з друзями і родиною; - доступ до ринків електронної комерції	Поліпшення внутрішньої роботи організації. Більш широке використання цифрових інструментів та електронної торгівлі. Часткова диверсифікація ланцюжків поставок і релокалізація виробництва. Решоринг та посилення регіональної інтеграції. Сприяння цифровій трансформації за допомогою освіти та професійного підвищення кваліфікації працівників. Переформатування бізнес-моделей суб'єктів підприємницької діяльності, спрямоване на посилення стійкості бізнесу

Реалізація цих заходів здатна відновити роботу МСП, дозволяючи торгівлі продовжувати працювати з максимально можливою інтенсивністю, приймаючи всі прийнятні запобіжні заходи для стримування поширення пандемії. Це могло б значною мірою забезпечити економічне полегшення малим та середнім підприємствам, які і до цього були уразливі до різких змін фінансових потоків [10-11]. Але, в ситуації коли спалах ще більш тривалий ніж очікувалося [12], і повторювана невизначеність вже повсюдне явище, бізнес, швидше за все, буде пристосовуватися змінюючи бізнес-процеси, що приведе до зародження нових виробничо-збутових ланцюжків і зміни виробничого ландшафту у глобальному контексті.

Висновки. У цілому, результати дослідження демонструють значну вразливість економічної безпеки МСП до пандемічної загрози COVID-19 через зменшення попиту, зриви у міжнародній торгівлі та постачанні. Інтенсивність фінансових потрясінь мала виражений диференційований ефект по секторах і регіонах та загалом негативно позначилась на економічному зростанні.

Література

1. UNCTAD. Global merchandise trade nowcast december 2020. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/gdsdsimisc2020d8_en.pdf (дата звернення: 01.02.21).
2. WTO report examines impact of COVID-19 pandemic on small businesses. URL: https://www.wto.org/english/news_e/news20_e/msmes_03jun20_e.htm.
3. World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/sme/finance>.
4. Крамчанинова М. Д., Вахлакова В. В. Пандемії як загрози нового типу для економічної безпеки в умовах глобалізації. *Бизнес Інформ*. 2020. №11. С. 18–23. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-11-18-23>.
5. Крамчанинова М. Д., Вахлакова В. В. Проблеми забезпечення економічної безпеки малих та середніх підприємств в умовах Covid-19. *Socially competent management of corporations in a behavioral economy: Collection of scientific papers / European institute of further education*. Podhájska, 2021. Chapter I. P. 152-154.
6. Хандій О. О., Шамілева Л. Л. Вплив цифрових трансформацій на економіку та сферу праці: соціально-економічні ризики та наслідки. *Економічний вісник Донбасу*. 2019. № 3 (57). С. 181-188. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2019-3\(57\)-181-188](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2019-3(57)-181-188).
7. Gozora V. Economic security of small and medium enterprises. *MEST Journal*. 2015. Vol. 3, No. 1. P. 114-119. DOI: <https://doi.org/10.12709/mest.03.03.01.13>.
8. Assistance for Small Businesses. URL: <https://home.treasury.gov/policy-issues/cares/assistance-for-small-businesses>.
9. Disaster Financial Assistance for Workers and Small Business Owners. URL: <https://www.usa.gov/disaster-help-workers-businesses>.
10. Wehinger, G. SMEs and the credit crunch: Current financing difficulties, policy measures and a review of literature. *OECD Journal: Financial Market Trends*. 2014. Vol. 2. P. 115–148.
11. Sannajust, A. (2014). Impact of the world financial crisis to SMEs: The determinants of bank loan rejection in Europe and USA (IPAG Working Paper No. 2014-327). Paris: IPAG Business School (Institut de préparation à l'administration et à la gestion).
12. Bartik A., Bertrand M., Cullen Z. B., Glaeser E. L., Luca M., Stanton C. How are small businesses adjusting to COVID-19? Early evidence from a survey. *Harvard Business School Working Paper*. 2020. Vol. 20(102). P. 1–37.

References

1. UNCTAD. Global merchandise trade nowcast december 2020. Retrieved from https://unctad.org/system/files/official-document/gdsdsimisc2020d8_en.pdf.
2. WTO report examines impact of COVID-19 pandemic on small businesses. Retrieved from https://www.wto.org/english/news_e/news20_e/msmes_03jun20_e.htm.
3. World Bank. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/topic/sme/finance>.
4. Kramchaninova, M. D., Vakhlakova, V. V. (2020). Pandemii yak zahrozy novoho typu dlia ekonomichnoi bezpeky v umovakh hlobalizatsii [Pandemics as a new type of threat to economic security in the context of globalization]. *Byznes Ynform – Business Inform*, 11, pp. 18–23. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-11-18-23> [in Ukrainian].
5. Kramchaninova, M. D., Vakhlakova, V. V. (2021). Problemy zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky malykh ta srednykh pidpriemstv v umovakh Covid-19. *Socially competent management of corporations in a behavioral economy: Collection of scientific papers (Chapter I, pp. 152-154)*. Podhájska, European institute of further education [in Ukrainian].
6. Khandii, O. O., Shamileva, L. L. (2019). Vplyv tsyfrovyykh transformatsii na ekonomiku ta sferu pratsi: sotsialno-ekonomichni ryzyky ta naslidky [Influence of digital transformations on economy and sphere of work: social and economic risks and consequences]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 3 (57), pp. 181-188. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2019-3\(57\)-181-188](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2019-3(57)-181-188) [in Ukrainian].
7. Gozora, V. (2015). Economic security of small and medium enterprises. *MEST Journal*, Vol. 3, No. 1, pp. 114-119. DOI: <https://doi.org/10.12709/mest.03.03.01.13>.

8. Assistance for Small Businesses. Retrieved from <https://home.treasury.gov/policy-issues/cares/assistance-for-small-businesses>.
9. Disaster Financial Assistance for Workers and Small Business Owners. Retrieved from <https://www.usa.gov/disaster-help-workers-businesses>.
10. Wehinger, G. (2014). SMEs and the credit crunch: Current financing difficulties, policy measures and a review of literature. *OECD Journal: Financial Market Trends*, Vol. 2, pp. 115–148.
11. Sannajust, A. (2014). Impact of the world financial crisis to SMEs: The determinants of bank loan rejection in Europe and USA (IPAG Working Paper No. 2014-327). Paris: IPAG Business School (Institut de préparation à l'administration et à la gestion).
12. Bartik, A., Bertrand, M., Cullen, Z. B., Glaeser, E. L., Luca, M., Stanton, C. (2020). How are small businesses adjusting to COVID-19? Early evidence from a survey. *Harvard Business School Working Paper*, Vol. 20(102), pp. 1–37.

Ольшанський О. В., Крамчанинова М. Д. Вплив пандемії COVID-19 на проблеми забезпечення економічної безпеки малих та середніх підприємств

У статті досліджено вплив пандемії COVID-19 на розвиток малого та середнього бізнесу. В контексті забезпечення економічної безпеки розглянуто проблеми та причини викликів, з якими стикаються малі та середні підприємства в результаті спалаху пандемії COVID-19. Визначено, що вплив COVID-19 має виражений диференційований ефект в залежності від регіонів і секторів економіки. Внаслідок економічної кризи, породженої пандемією, найбільшою мірою постраждав сектор, орієнтований на надання послуг. Складність узгодження заходів, спрямованих на протидію поширенню COVID-19, з пріоритетами економічного розвитку призвела до зростання загроз економічній безпеці МСП на тлі пандемії. Авторами узагальнено фактори, що впливають останнім часом на результативність діяльності МСП. За результатами дослідження визначено можливі заходи підтримки підприємств та організацій, засновані на партнерстві між бізнесом, урядом та громадянським суспільством, та надано рекомендації у сфері політики, які допоможуть МСП підтримувати достатній для орієнтування в мінливих умовах рівень економічної безпеки. Масштаби вжитих заходів щодо зменшення негативного впливу економічних наслідків пандемії на функціонування і розвиток МСП передбачають доступність цільових програм фінансової підтримки, розвиток інфраструктури та професійної допомоги з питань малого та середнього бізнесу, надання пропонованих технологічним прогресом та цифровізацією можливостей. Запропонованих заходів може бути замало, щоб допомогти МСП пережити триваючу кризу, але достатньо, щоб надати час, необхідний для того щоб адаптувати діяльність підприємств до нових умов.

Ключові слова: малі та середні підприємства МСП, пандемія COVID-19, економічна безпека.

Olshanskyi O., Kramchaninova M. The Influence of the COVID-19 Pandemic on Small and Medium Enterprises' Economic Security

The article researches the influence of the COVID-19 pandemic on small and medium enterprises' economic security. The issues and challenges faced by SME as a result of COVID-19 pandemic's outburst are studied in the context of maintaining their economic security. It had been established that the impact of COVID-19 pandemic has a distinctive differential effect on certain sectors. The severity of financial turmoil varied throughout regions and sectors of economics, but generally forced the indexes of economic development to demonstrate negative dynamics. Following the economic crisis triggered by the pandemic, the service industry has suffered at most. The complexity of coordinating measures targeted at combating the spread of COVID-19 pandemic with economic development's priorities led to increase in threats hanging over the SME's economic safety. The authors summarize all of the factors in the picture influencing the productivity of small and medium enterprises' activities at the present time all over the world. The study identifies and explains the possibility of measures taken towards supporting enterprises and organizations, based on partnerships between businesses, government and civil society, and also lists recommendations for political measures, which might help the SME to maintain the level of economic security sustainable enough to navigate through the constantly changing environment. The scale of those measures taken against the negative effects of pandemic's economic consequences on small and medium enterprises' operation and development, implies the availability of target programs with financial support, infrastructural growth and professional consulting on the issues concerning SME, as well as supply of means proposed by digitization and technological progress. The measures introduced in the article may be insufficient to help small and medium enterprises survive the long-lasting crisis, however, may be sufficient for them to take time to adapt the activities of enterprises to the current conditions.

Keywords: COVID-19 pandemic, small and medium enterprises SME, economic security, economic development, threats, supply chains.

Ольшанский А. В., Крамчанинова М. Д. Влияние пандемии COVID-19 на проблемы обеспечения экономической безопасности малых и средних предприятий

В статье исследовано влияние пандемии COVID-19 на развитие малого и среднего бизнеса. В контексте обеспечения экономической безопасности рассмотрены проблемы и причины вызовов, с которыми сталкиваются малые и средние предприятия в результате вспышки пандемии COVID-19. Определено, что влияние COVID-19 имеет выраженный дифференцированный эффект в зависимости от регионов и секторов экономики. Вследствие экономического кризиса, порожденного пандемией, в наибольшей степени пострадал сектор, ориентированный на оказание услуг. Сложность согласования мероприятий, направленных на противодействие распространению COVID-19, с приоритетами экономического развития привела к росту угроз экономической безопасности МСП на фоне пандемии. Авторами обобщены факторы, влияющие в последнее время на результативность деятельности МСП. По результатам исследования определены возможные меры поддержки предприятий и организаций, основанные на партнерстве между бизнесом, правительством и гражданским обществом, и даны рекомендации в сфере политики, которые помогут МСП поддерживать достаточный для ориентирования в меняющихся условиях уровень экономической безопасности. Масштабы принятых мер по уменьшению негативного влияния экономических последствий пандемии на функционирование и развитие МСП предусматривают доступность целевых программ финансовой поддержки, развитие инфраструктуры и профессиональной помощи по вопросам малого и среднего бизнеса, предоставление предлагаемых технологическим прогрессом и цифровизацией возможностей. Предложенных мер может быть мало, чтобы помочь МСП пережить продолжающийся кризис, но достаточно, чтобы предоставить время, необходимое для того чтобы адаптировать деятельность предприятий к новым условиям.

Ключевые слова: пандемия COVID-19, малые и средние предприятия МСП, экономическая безопасность, угрозы, цепочки поставок.

Стаття надійшла до редакції 31.05.2021

Прийнято до друку 15.06.2021